

Jaroměř v letech 1938–1945

Přednáška 8. 1. 2026

ZŠ Na Ostrově

Výstava Stíny války: Jaroměř 1938–1945

STÍNY VÁLKY JAROMĚŘ 1938–1945



7. 5. — 31. 10. 2025



leden 1938

„Všichni občané musí přispívat hmotně na obranu státu – to je deviza, jíž každý Čech dobře rozumí, a kterou bude poctivě a rád plnit. Vláda musí získat tolik, aby mohla zesílit všechny pomůcky, opatření.“

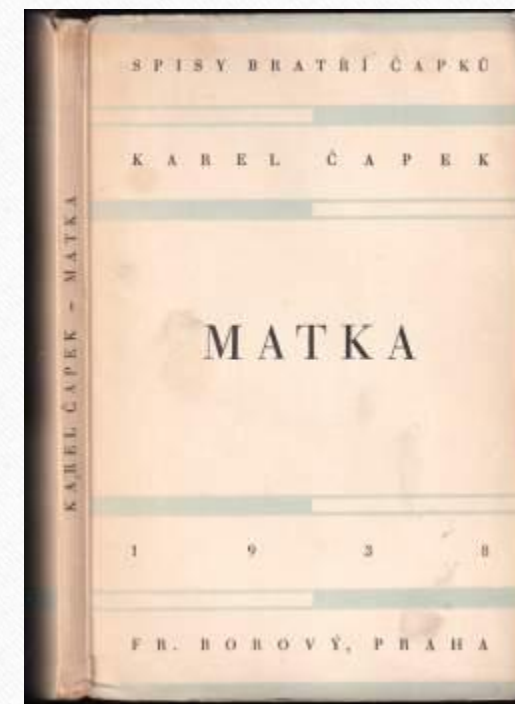
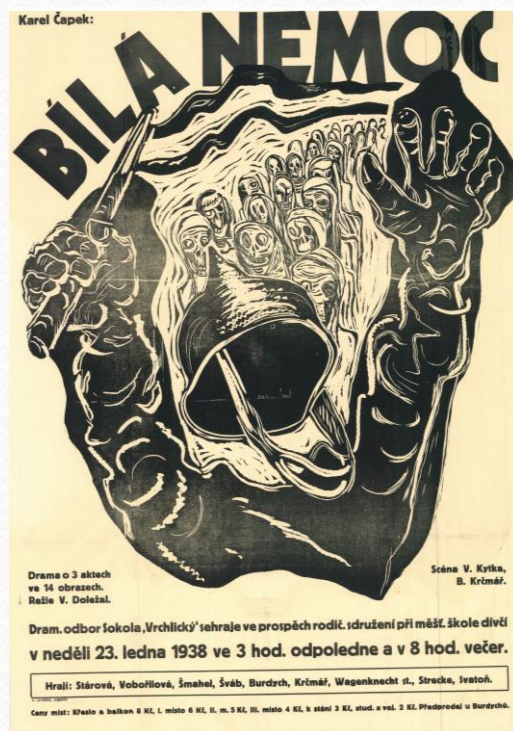


CZ-225103010-957_x1_00006



Protiválečné hry Karla Čapka v Jaroměři

Dramatický odbor Sokola Vrchlický uvedl neděli 23. ledna Bílou nemoc, místní ochotníci sehráli 20. března v Národním domě hru Matka

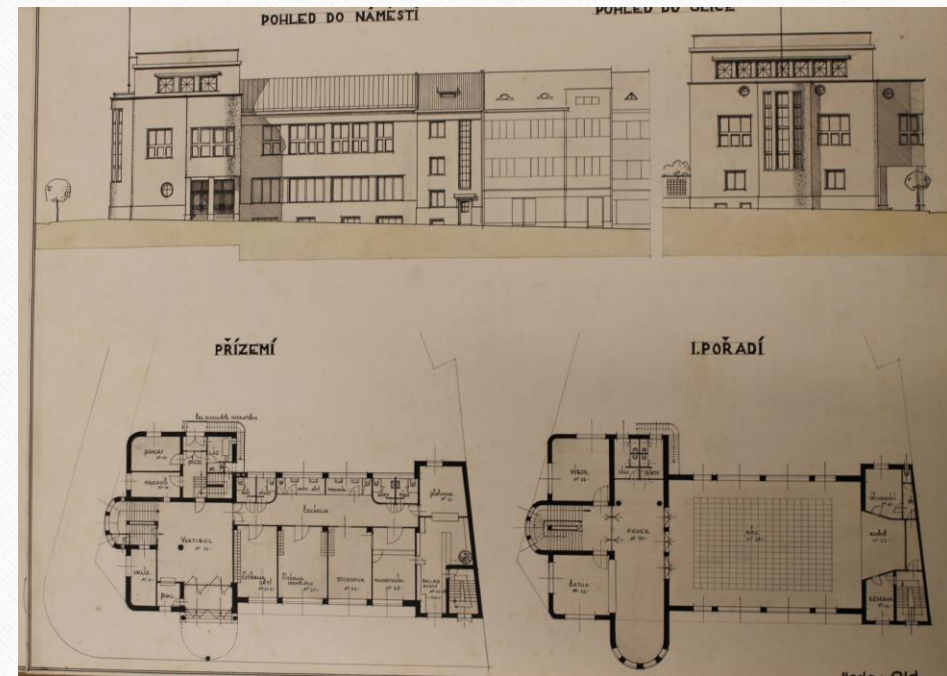


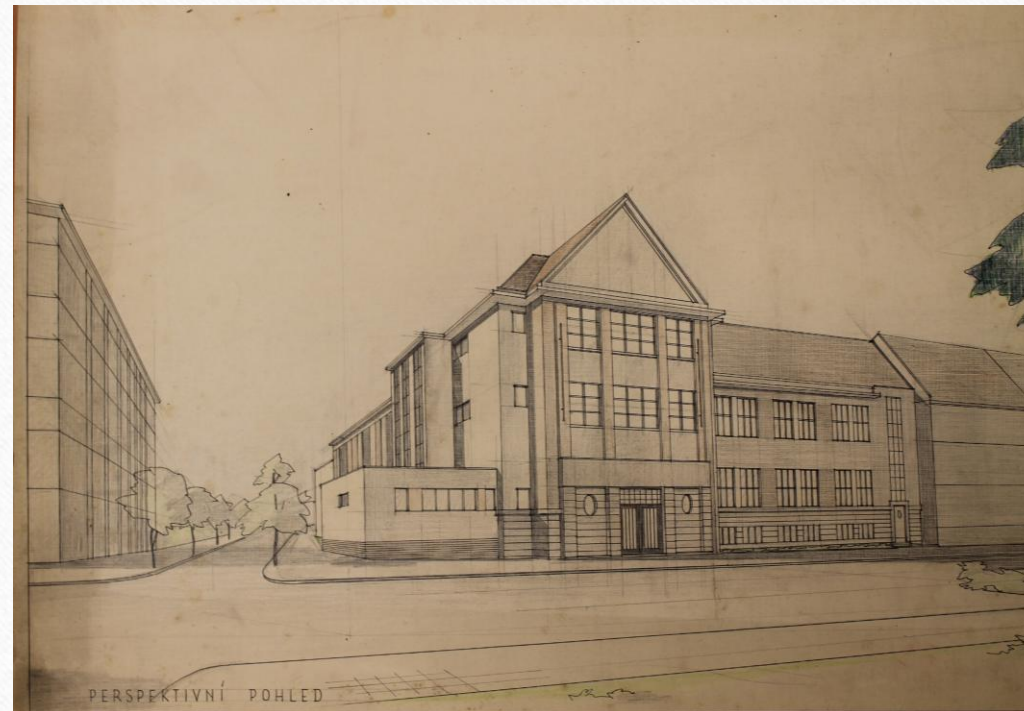
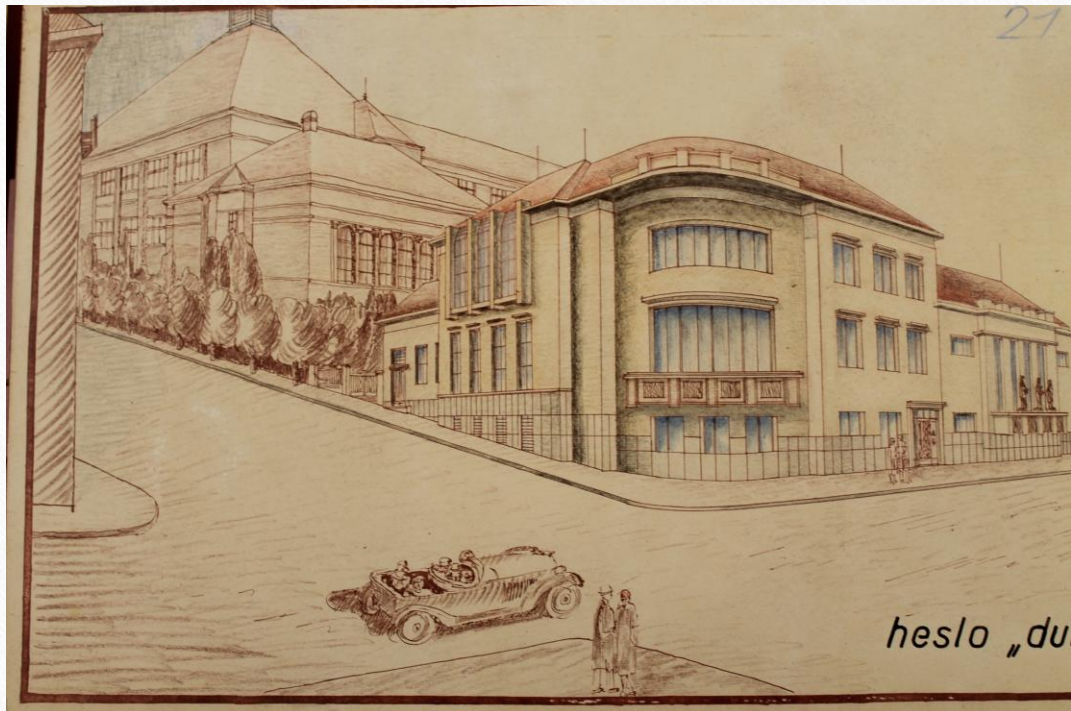
„Živé přípravy pro každý možný případ se po „anšlusu“ Rakouska dějí i v naší posádce; snad se ocitáme v předvečer velkých, možná historických událostí...“



duben 1938

„Do soutěže na ideový náčrt na budovu měst. knihovny a musea se sešlo do 6. dubna sedm návrhů vyzvaných projektantů. I. cenu obdržel návrh architektů Kubečka a Stehlíka, II. arch. Štycha z Prahy, III. arch. Liska z Hradce Králové. Uskutečnila stavba podle nejlepšího návrhu, bude to krásné architektonické obohacení našeho města.“







Částečná mobilizace z 20. na 21. května 1938

„Incidenty na hranicích a v pohraničním našem území, uměle vyvolávané Henleinovci, a pohyby německých armád v blízkosti čs. hranic jsou přímou pobutkou, že ministr národní obrany povolal do zbraně jeden ročník zálohy a náhradní zálohy a příslušníky speciálních zbraní k mimořádnému cvičení.“

Opatření ministra národní obrany

(Úředně.) Ministr národní obrany povolal podle příslušných ustanovení branného zákona se souhlasem vlády jeden ročník zálohy a náhradní zálohy, doplněný příslušníky speciálních zbraní k mimořádnému cvičení.

Důvodem tohoto opatření jest nutnost zacvičiti záložníky v používání nově zavedených zbraní, stejně jako se to děje v jiných státech.

Zároveň byl vzat zřetel k potřebě zvýšiti nedostatečné dnešní početní stavy, zajistiti v dnešní pohnuté době klid, pořádek a bezpečnost státu, jakož i zabrániti jakýmkoliv dalším incidentům, jaké se vyskytly v některých místech republiky.

K této úřední zprávě dovidá se ČTK. z kompetentních míst:

Jak z textu zprávy jest patrné, jedná se tu o opatření ministra Národní obrany, jež bylo učiněno z důvodů uvedených ve zprávě a nejde tedy o žádnou mobilisaci, ke které by samozřejmě nestačilo pouhé opatření ministra Národní obrany: k tomu by bylo třeba rozhodnutí příslušných ústavních činitelů. Ministr Národní obrany učinil toto opatření podle paragrafu 22. branného zákona.

Z toho mohly by vzniknouti poplašné zprávy. Je třeba se na situaci dívat s klidem. Směrodatné jsou úřední zprávy. Na vše, co se děje, nutno se dívat jako na vnitřní opatření, směřující k zabezpečení klidného průběhu nedělních voleb v celém státě.

Bylo vždycky naší chlubou, že

všecky volby v republice od převratu minuly klidně, bez jediné srážky s orgány bezpečnosti nebo dokonce bez jediné krvavé oběti. Nepochybujeme, že také tuto neděli zůstaneme věrni této tradici.

Proto správná je výzva k zachování klidu. Nevěřte poplašným zvěstem, často šířeným podezřelými lidmi.

Policejní ředitelství pražské hlásí:

KLID!

Stalo se to v noci z 20. na 21. května poplachově. Vojenská posádka v našem městě byla v noci na nohou. Ráno vyhlížela Jaroměř jako o mobilisaci. Rukuje sem mnoho záložníků. Jsou ihned oblečeni, ozbrojeni a odjíždějí na hranice. Na ulicích a nádraží panuje veliký ruch. Na výpadevých cestách a silnicích se hbitě řiřizují záatarasy z kamene, klád, pytlů s pískem a vozů. CPO, střelci, hasiči, sokolové a skauti, jakož i N.G. mají pohotovost a konají hlídky. Benzinová čerpadla jsou úředně zapečetěna a vydávají jen pro vojsko. Od noci téměř bez přestání prší. Mnozí občané vyzdvihují z peněžních ústavů vklady a nakupují zásoby potravin, látek, obuvi. Největší paniku dělají nejbohatší.

červen 1938

„Jako na zavolanou objevily se na klopách kabátů snad všech Jaroměřanů a Jaroměřanek, ale i v širokém okolí vkusné odznaky s reliéfem naší republiky a nápisem Budujeme a uhájíme republiku. Jsou to visitky učitelského kolektivu a mládeže škol celého okresu pro velikou slavnost na uctění 20. výročí založení našeho státu, jež se bude konat 19. června.“



**BUDUJEME
A UHÁJÍME
REPUBLIKU**

JUBILEJNÍ HOLD MLÁDEŽE JAROMĚŘSKA
JAROMĚŘ-JOSEFOV DNE 19. ČERVNA 1938.

PORADÍ:

VE ČTVRTEK 16. ČERVNA 1938
ve Fiknerově sálově v Jaroměřu v 12 hodin a ve 20 hodin
SLAVNOSTNÍ AKADEMIE začne Jaroměřských škol.

V SOBOTU 18. ČERVNA 1938
ve 20 30 hodin
LAMPIONOVÝ PRŮVOD začne z Jaroměřu do Josefova a zpět.

V NEDĚLI 19. ČERVNA 1938
v 10 hodin
PROMĚNÁDNÍ KONCERT S KVĚTINOVÝM KORSEM
na náměstí v Jaroměřu.

Odpoledne
HOLD MLÁDEŽE REPUBLICY
se sjednotí vojska.
Ve 12 hodin začne přehlídka u Fiknerovy sálově v Jaroměřu. Účast: vojska, začne
národních škol, krasojízdné družiny, goliery a korporační, elektrické slavnosti.
Ve 13 30 hodin přelétá vléček k památníku prezidenta-Osvoboditele T. G. Masaryka.
Ve 13 35 hodin přelétá Jaroměř a Josefův na vojenské cvičení.
U sálově v Josefově pocta Zbožské postě.
Ve 14 45 hodin zahájí slavnost. Hold námi slávy. Průvod okremilho škol, doprovázen
p. Františkou Hlavě.
V 15 30 hodin
SLAVNOSTNÍ SCÉNA: „BUDUJEME A UHÁJÍME REPUBLIKU“.
Účinkují: vojska, vojenské kuchařky, potěšitelé a 8 „hugolovské“, přechází a hudební
jednoty „Jaroměř“ a „Zbožské goliery“, divoké přechází slavnosti, roznášejí slavnosti, slavnosti
branné jednotky a 2000 dětí národních škol.

JOSEF TONAR:

1918 — 1938.

Šed' smutných dní ozlatil slunce jas,
tesknými rty národa tryskl zpěv
a svobodně se nesl po staletích zas,
kde ode věků slavný český lev
stál v moři nepřátel jak ocelová hrdz.

Zas zvedl se náš slavný český lev
i obě orlice a Tater tvrdý štít —
a hrdě zřel, jak Táboritů zjev
nádherně ožil v pevné šiky slit
legionářských našich bratrstev.

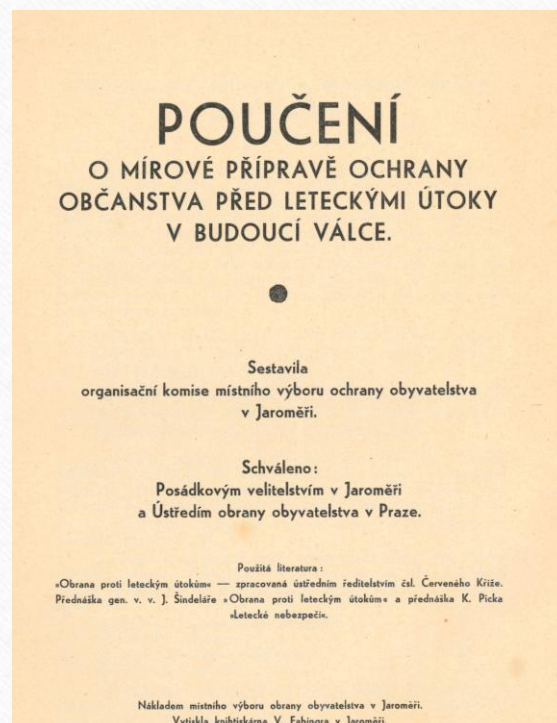
A aby dále silný český lev
i obě orlice i Tater tvrdý štít
nezdolně čněli nad nepřátel hněv,
budeme za svobodu svou se bít
a rádi za ni dáme i svou krev!





červen 1938

„Rozhlas a noviny nás nabádají, abychom dobrou přípravou chránili mír. Do 30. června má mít každá rodina aspoň jednu plynovou masku. Brožury CPO radí, abychom měli pomůcky sanitní, zatemňovací, potřeby pro nouzové osvětlování, těsnící schránky na po-traviny, na pitnou vodu, na mléko a něco konserv.“



30. září 1938

„Nejčernějším pátkem lze nazvat 30. září. Po hrozbách, jež předtím vykřikoval Hitler, dovídáme se, že opravdu přijímáme diktát z Mnichova a postoupíme velká území hraničních krajů Německu, Polsku a Maďarsku. Poněvadž den předtím jsme musili odevzdat rozhlasové aparáty, vyslechli jsme tuto strašnou zprávu z měst. rozhlasu. Tlumočili ji z Prahy generálové Syrový a Krejčí.“





„Parte“

S hlubokou lítostí oznamují níže podepsaní smutnou zprávu o definitivním odchodu svého milovaného problémového dítěte – Československa.

Opustilo nás v sobotu 1. října 1938 po dlouhém bolestném utrpení způsobeném operací apendixu mírněném svatou Kominternou v Moskvě, odevzdáno do rukou vůdce.

Slavnostní připoutání proběhlo v období od 1. do 10. října 1938 prostřednictvím německého Wehrmachtu.

Slavnostní zádušní mše se bude konat dne 28. října 1938.

O tichou soustrast prosí

Gottwald, Dimitroff, Syrový (pěstouni)

Společnost národů (rodice)

Litwinov-Finkelstein, Stalin (strýcové)

V Ženevě 1. října 1938

Pohřební služba: Beneš, Jaksch a spol., předtím Masaryk

říjen 1938

„Dnes 9. října zíráme s bolestí a hněvem na novou podobu našeho státu. Nové hranice se zařezávají do ryze českých krajů, přetínají silniční a železniční komunikace - je to záměrné ztížení, ne-li znemožnění hospodářského života naší republiky. Německo je nyní těsně za naším městem (pod hřbitovem).“





„Z Cibelen vidíme zřetelně, jak na zaloňovském kostele a škole a na statku Amerika vlají skobové prapory. Od hřbitova vidíme „vyparáděné” Heřmanice.“

J. Tonar:

Hoře z cizoty.

Tak mile zdravíval jsi mě svou šedou zvonící,
tak vlídně vítával jsi mě voňavou ornicí,
ty drahý kraji můj, s kokardou tmavých lesů,
se vzduchem libaným jemným ústy vřesu!

Dnes změnil se tvůj úsměv v bol a v slzy siroty,
dnes slyšíš v trpném úžasu jen cizí slápoty,
jich odměřený krok ti v duši bděně vhní
a drtí prsa tvá i ovoce tvých dlaní.

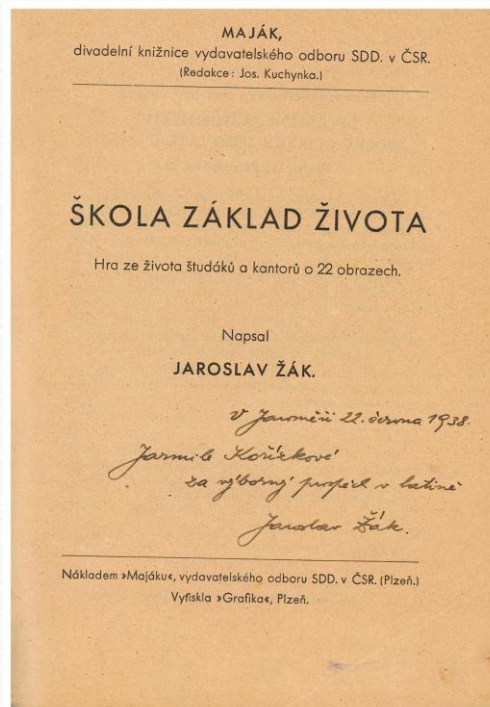
Je teskno mi při vzpomínce na naše přátelství,
o němž jsme oba mysleli, že v hloubi země tkví,
a nad nímž zatím hrany smutně lkají...

I když teď cize na mne zříš a nezveš v náručí,
i když teď hladit nebudu tvé lesklé peručí,
v mém srdci můj jsi dál, ty drahý kraji!



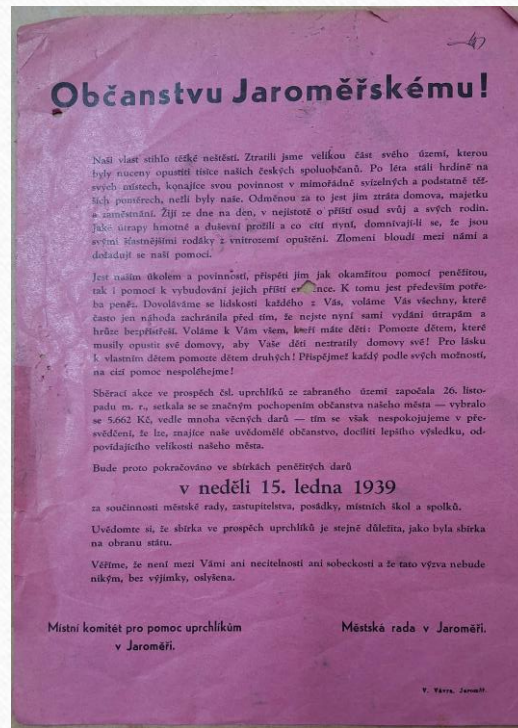
Jaroslav Žák a jeho hry

Premiéra filmového zpracování hry Škola základ života od režiséra M. Friče měla premiéru v listopadu 1938 na svátek sv. Martina 1938.



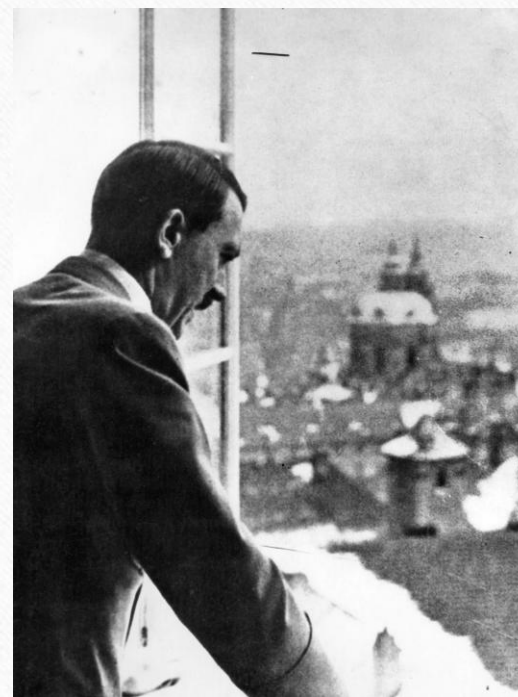
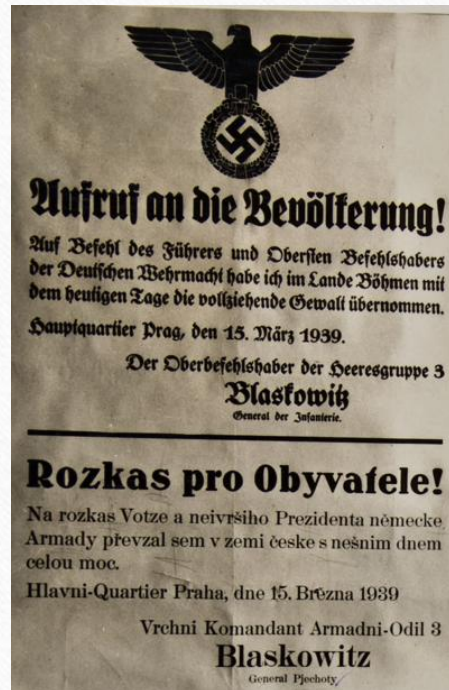
1939

„Novoroční projev st. presidenta Háchy, který jsme vyslechli z rozhlasu a četli v novinách, nedává mnoho nadějí. Je v něm spíš skryto nebezpečí, jež všichni tušíme a jehož se všichni bojíme...“



březen 1939

„Odpoledne 14. března, když odejel dr. Hácha do Berlína, bylo už u nás velmi vážně. Lidé už plakali, vědouce nebo tušíce (a mnozí to i vyslovovali), že nás Němci „zaberou.“



„Uvažovalo se v jednotě mezi bratry a sestrami, máme-li vůbec po 15. březnu zpívat. Zvítěžilo mínění neopouštět zpěv ani v dobách nejhorsích. A tak žili jsme v jednotě, dále pěstující tím více duch družnosti a vědomí národní pospolitosti.“



2. srpen 1939

Odjezd německé mládeže na sraz do Norimberku



„Od 20. srpna pohybují se po státní silnici směrem k Náchodu spousty něm. vojska a materiálu. Nad krajem bouří aeroplány. Mosty stráží něm. oddíly. Rozhlas a časopisy vysvětlují, že to jsou manévry. Strážé u mostů koná nyní naše četnictvo. My ovšem víme, že je na řadě Polsko .“



Němci na cestě do Polska
projíždí Jaroměř
21. srpna 1939.

14. září 1939

Němečtí vojáci na jaroměřském náměstí



„Od 19. září se platí k cenám piva, lihovin, tabákových výrobků, šumivých vín a kolínských vod přírážka ve prospěch Reichu. Konsum piva a cigaret citelně klesl.“

Válečná přírážka na pivo.

Dle říšského nařízení od 19. září jsou stanoveny tyto

CENY PIVA:

1 l 10° obyčejné	.	K 3'60
1 l 12° ležák světlý	.	K 4'10
1 l 12° ležák černý	.	K 4'30
1 l 12° ležák plzeňský		K 5'60

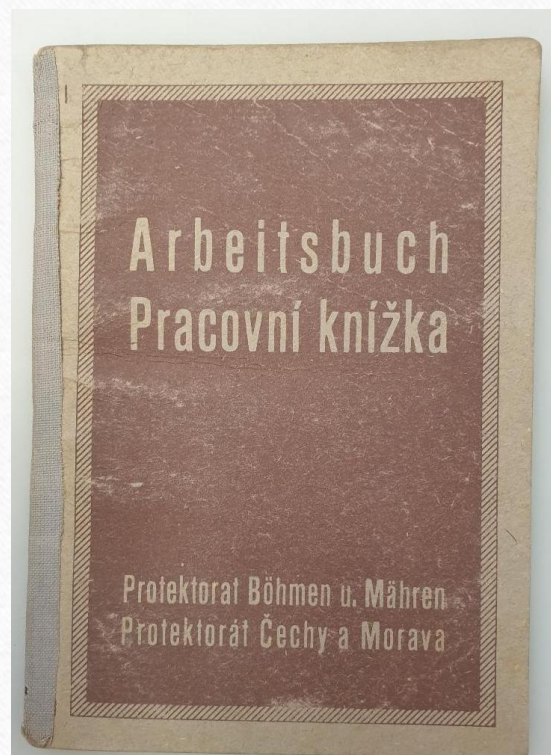
Zpropitné z vál. přírážky se nepočítává.

Pomalu se objevují německo-české nápisy na a ve veřejných budovách a úřadech. Na nádraží se i dvojjazyčně vyvolává.

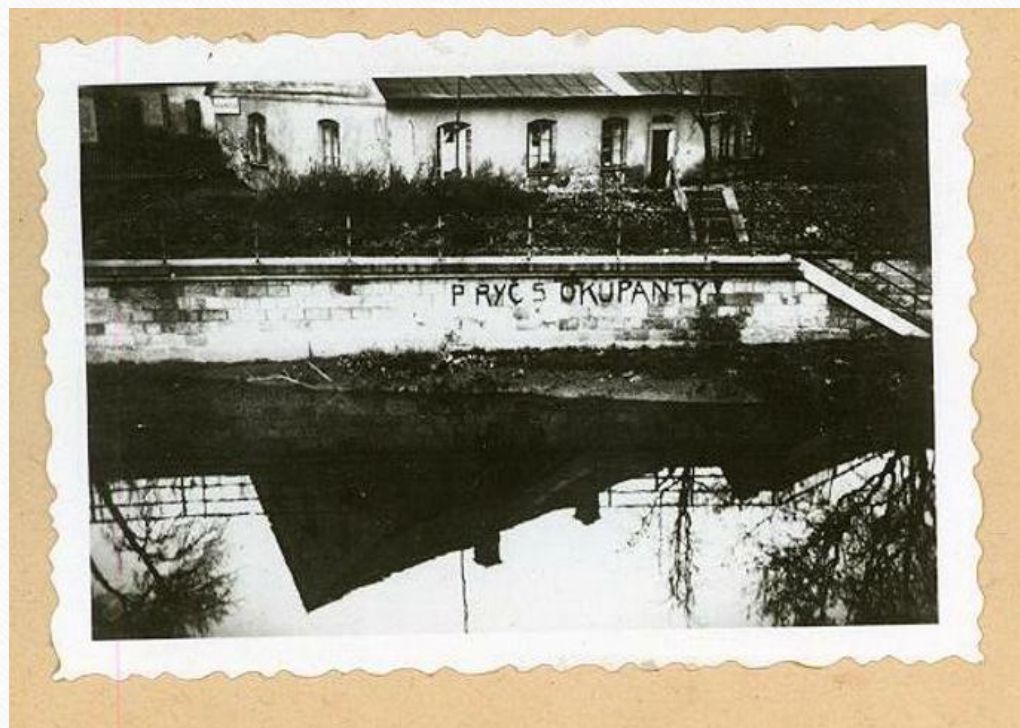


Práce pro Říši

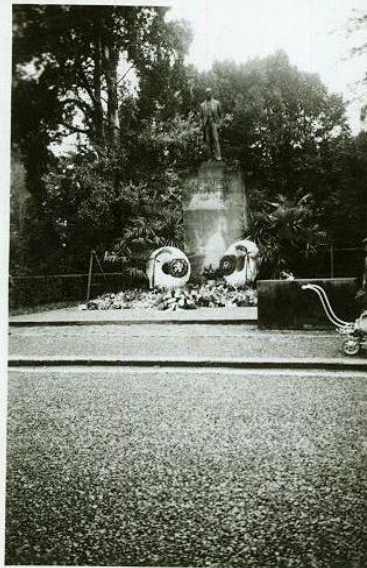
prozatím dobrovolný nábor od léta 1939i v Jaroměři



„Smýšlení všech (nebo téměř všech) Jaroměřanů vyjádřily ostatně nápisy, jež se objevily ráno 25. října na různých místech. „Pryč s okupanty” „Smrt Němcům” a podobně octlo se na nej nepřístupnějších místech, na př. na nábrežní zdi na řekou proti poště. Měst. úřad dal nápisy zahltit.



„V noci před 28. říjnem byla okna všech přízemních bytů polepena malými papírovými čs. vlajkami.“



4. Okresní prapor Obrany národa



STANISLAV ŠUBRT

POPRAVEN DNE 6.4.1943 - STUTTGART.



MUDr. JAN LOUŽIL

nar. 2. srpna 1893 ve Svobodné Vsi u Čáslavě
zemřel 25. března 1960 v Jaroměři

Pocházel z malých venkovských poměrů. Usilovnou prací dosáhl rozhledu a vzdělání. Po první světové válce, v níž byl dvakrát těžce raněn, se usadil v Jaroměři a jako odborný zubní lékař sloužil svědomitě pacientům z širokého okolí. Všechn svůj volný čas a schopnosti věnoval práci pro veřejnost. Když došlo k nacistické okupaci Československa, nemohl zůstat stranou ilegálního hnutí odporu. V únoru 1940 byl zatčen gestapem a po celou válku vězněn v Německu. Osvobození v roce 1945 pro něho znamená návrat k odborné i veřejné práci. Brzy si uvědomil, jaké perspektivy otvírá před naším zdravotnictvím lidové demokratické zřízení. Proto ruší jako jeden z prvních svou soukromou praxi, zapojuje se do socialistického zdravotnictví a pracuje řadu let jako krajský stomatolog, přednosta zubního oddělení a lékařský reditel OÚNZ v Jaroměři.

Miloval vše krásné, dobré a ušlechtilé. Po celý život usiloval o to, aby jako lékař i občan neustrnul ve svých názorech; v hledání pravdy si nedopřál klidu ani ve stáří a nemoci.

Smysl svého života nacházel v neúnavné službě nemocným, v důvěrném srozumění s přírodou a knihami.

Své ženě byl věrným manželem, svým dětem obětavým otcem.

Vzpomínáme na něho s úctou a vděčností!

Soustřed'ování zbraní

zahradník a aranžér Miloš Vecka

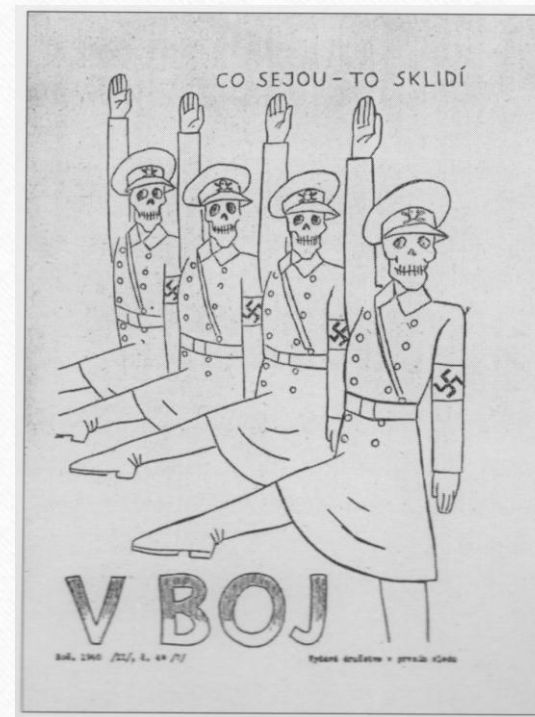


M i l o š V E C K A
zahradník, účastník domácího odboje
narozen 12.9.1904 - zemřel 17.10.1984



Distribuce ilegálního časopisu V boj

bratři Jindřich a Karel Rohnovi



Organizování odchodu mladých vojáků do zahraničí

Ferdinand Secký a Hugo Frankenstein

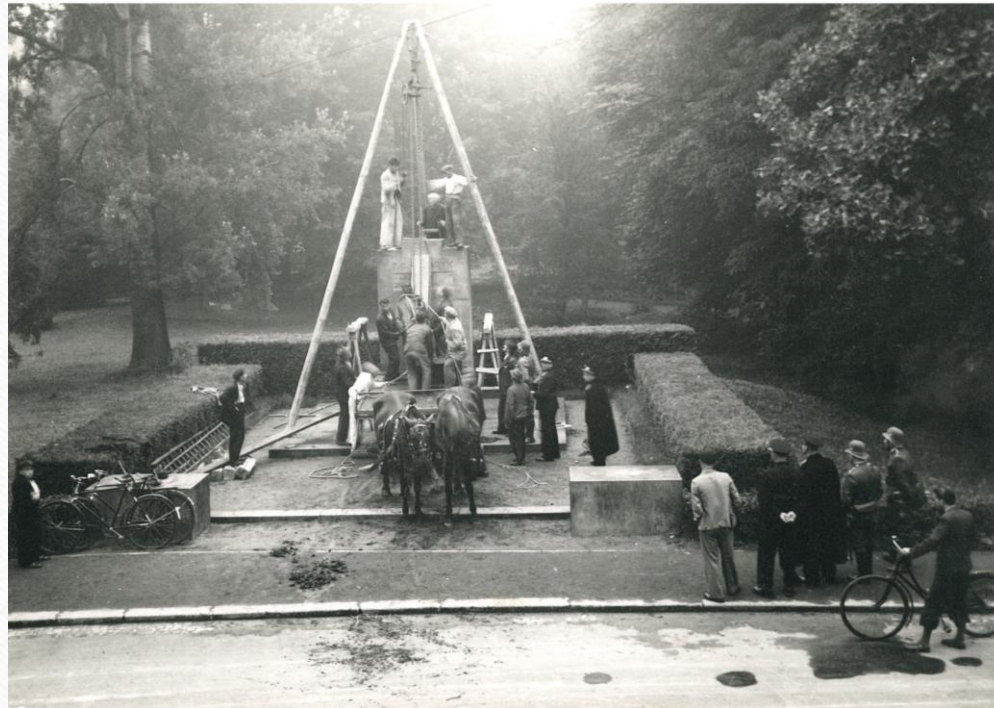
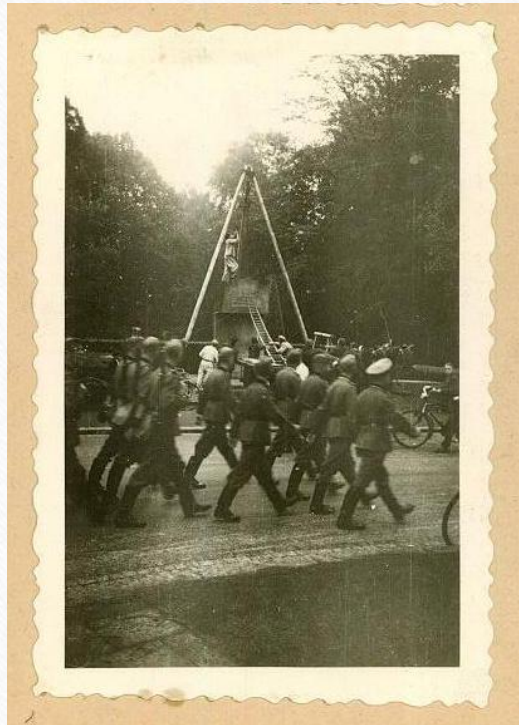


Secký Ferdinand OBE, W/Cdr, 81911, pplk./R/plk.



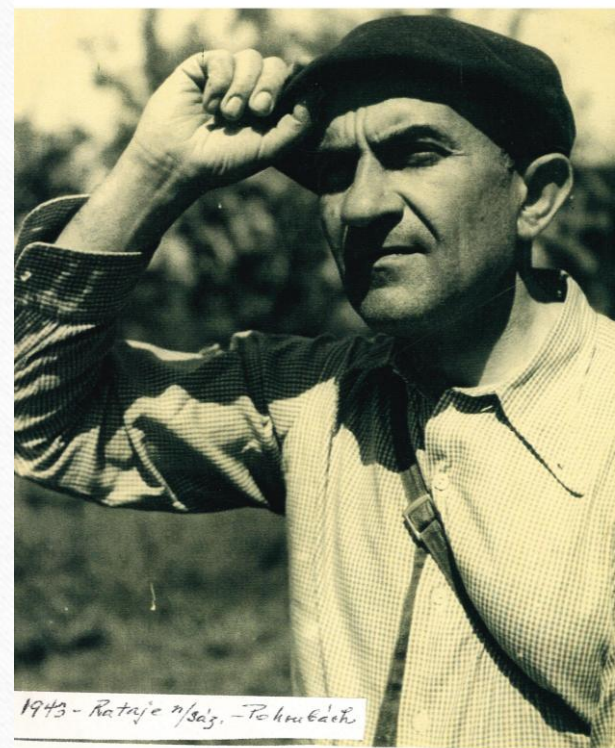
Léto 1940

„Ve smyslu nové vyhlášky byla odstraněna socha TGM, pomník kapit. Halbicha, všechny nápisy a ozdoby, připomínající ČSR.“



10. srpen 1940

Balada o Kátince

[illegible]

září 1940

„Starobylé naše náměstí bude předlážděno novou vějířovitou dlažbou. Kostky, jichž bude zapotřebí na 90 vagonů, se tu již začínají hromadit.“



únor 1941

„V únoru 1941 byla celá školní budova pronajata říšské branné moci. a proto bylo všechno žactvo obecné a měšťanské školy chlapecké přemístěno do budovy dívčích škol a počínajíc 19. února. 1941 bylo vyučováno polodenně: v pondělí, úterý a středu měli chlapci vyučování dopoledne, dívky odpoledne, ve čtvrtek, pátek a v sobotu opačně.“



„O prázdninách byly v jižní části dívčí školy vyhrazeny 3 třídy pro německou školu. Tato část budovy byla oddělena přehrazením hlavní chodby a záchodů od ostatních částí školy.“



Akce VICTORIA

léto 1941



březen 1942

snímání zvonů z kostela sv. Mikuláše a sv. Jakuba



„Po atentátu na zastupujícího říšského protektora SS Obergruppenführera a generála policie Heydricha bylo vzrušeno i naše obyvatelstvo. Oficiálně se čin odsuzoval. Ale většina lidí, byť s vážností i obavami hleděla do budoucích dní, v duchu myslí, že je to spravedlivý trest na krutovládce v Čechách a na Moravě.“



„19. června nastalo i v našem městě uvolnění nervového přepětí, vzbuzeného hrozbami K.H. Franka a strašnou skutečností, že i dva Jaroměřané zaplatili t zv. heydrichiádu svými životy. Byli to knihkupec Alois Šmahel a Fr. Libřický.“



Alois Šmahel, knihkupec v Jaroměři

narozen 4. III. 1887

zastřelen 15. VI. 1942



„Konec výjimečného stavu byl vyhlášen 3.7. Ale výjimečné soudy zůstávají v platnosti. A tak jsou vlastně dál denně obyvatelé Jaroměře bičováni rozhlasem, tiskem a rudými vyhláškami, jenž oznamují desítky a stovky popravených, dalších a dalších nevinných.“



září 1942

„Dívčí škola byla uvolněna pro německé děti, evakuované ze západních oblastí říše. České školy byly umístěny v reálném gymnasiu, odborná škola pro ženská povolání přesídlila z gymnasia do školy živnostenské.“



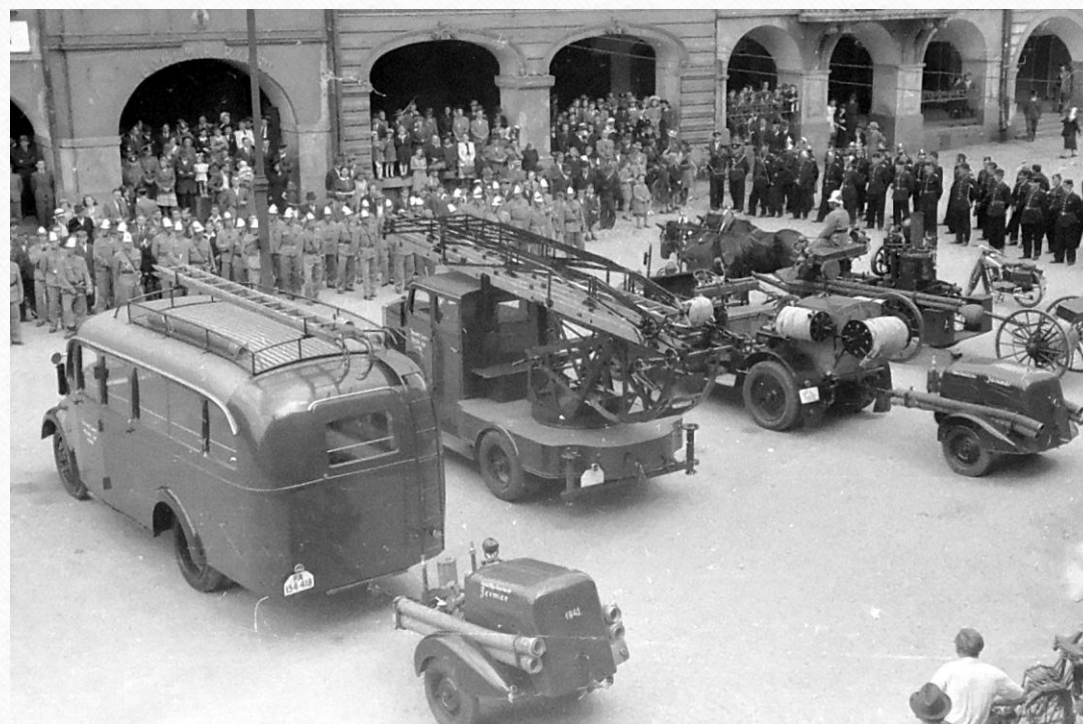
Po otevření živnostenské školy v roce 1937

vchod do školy, kadeřnická učebna a učebna pro malíře



jaro 1943

Hasičská přehlídka



březen 1943

„V novém traktu průmyslového podniku Polický a Rieker mezi Pivovarskou a Královédvorskou ulicí zřídila pobočný závod berlínská firma Mix & Genest, továrna na výrobu telefonních přístrojů.“



duben 1943

„Na základě výnosu ministerstva školství byla v dubnu náležitě organizována výchova mládeže od 10–18 let v tzv. Kuratoriu pro výchovu mládeže žáci od 10 let shromažďují se jedenkrát týdně po 1/2 19. hodině na hřišti sportovního klubu v Jaroměři ke společným cvičením a k ideové výchově.“

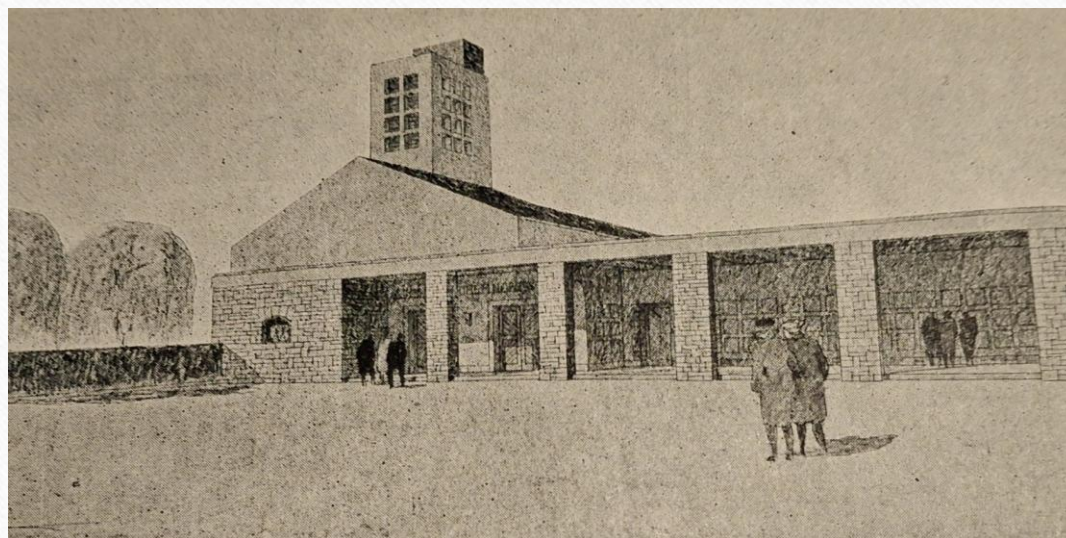


léto 1943

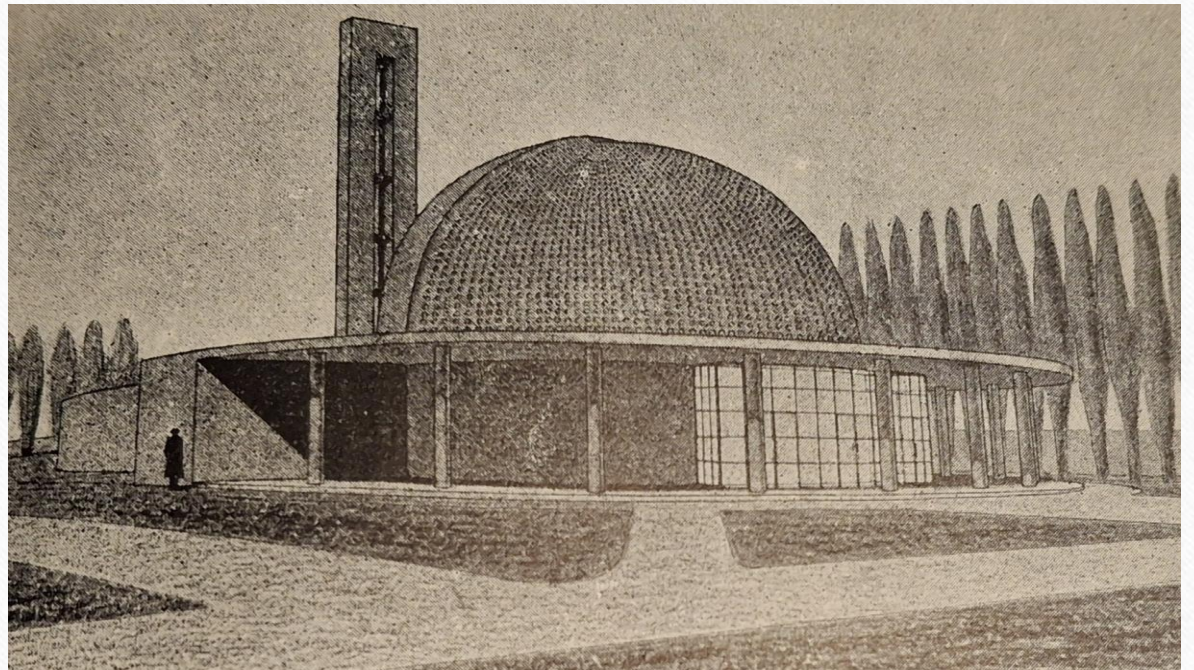
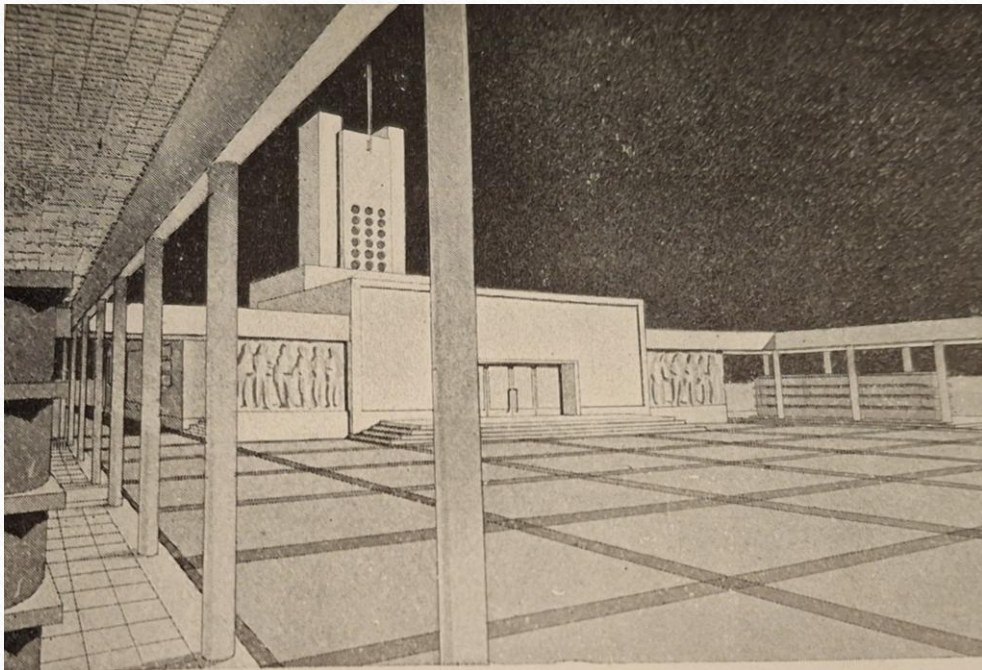
cyklistické závody



„V době od 25.7. do 8.8. byla v učňovské škole v Husově třídě uspořádána výstava projektů na stavbu krematoria v Jaroměři a Třebíči. Z vystavených prací se provede soutěž užší.“



Návrh Ing. arch. Čeňka Musila a Ing. arch. Karla
Honzíka společně s Ing. arch. Vojtěchem Kerhartem



podzim 1943

„Protože na závod byly kladeny stále větší požadavky, zřídili jsme na podzim 1943 dva další provozy v Hořicích v Podkrkonoší a v Jaroměři vzdálené 25 a 40 kilometrů.“



Cestička k Junkersce je bol a žal,
kam nás to hradecký pracák poslal,
poslal nás do lágru, k nevlastnímu žrádlu,
přitom si vzpomenem na svou mámu.



konec roku 1943

„I u nás jsou lidé, kteří tvrdí, že viděli „péráka“. Snad si toto strašidlo Češi vymyslili, aby se lidé báli chodit pracovat na noční směny?“



Wehrmacht na jaroměřském náměstí 1944



2. července 1944

přednáška Bolševismus – nepřítel světa



červenec 1944

po atentátu na A. Hitlera



operace Barium



„Můj tatínek byl nejbližším spolupracovníkem Josefa Šandery a dostal krycí jméno MODRÝ jako železničář. Byli u nás velice často a já na ně mám jako dítě – přestože mi bylo pět – vzpomínku proto tak silnou, že mně nosili čokoládu. A to bylo prostě za protektorátu něco neskutečného. To nebylo pro normální smrtelníky k dostání. A vím, že si Šandera se mnou hrál různý hry, Člověče, nezlob se, malovali jsme... Josef Šandera byl skvělý člověk, měl rád děti.“



leden 1945

„Stálý nový zdraví! Tak se pozdravují naši lidé už dlouho. Na Nový rok to byla jakási oficiální gratulace, která ve svém jinotaji STALINOVÍ ZDRAVÍ vlastně vyjadřovala naději a víru, jež se upínají k sovětské armádě, jež ve svém hrdinném boji se blíží k naší vlasti.“



„Po plakátu německých ‚umělců‘, který znázorňuje Hradčany, nad nimi zkrvavenou příšernou ruku se zkríženým srpem a kladivem, doprovázený textem ‚Zachvátí-li tě, zahyneš‘, objevil se nyní další výplod. Má Čechům zchladit nadšení, se kterým očekávají sovětskou armádu – osvoboditelku – a naopak (jak si Němci myslí) nahnat strachu: v pozadí hoří Svatovítský chrám – v popředí louka, na níž trhá plavovlasé děvčátko květy – nad ním divá postava mnicha se sovětským výsostným znakem – a ‚prosbou‘ Nedej zahynouti nám ni budoucím! Účinek je však opačný. Lidé poznávají, že Němci mají strach!“

Kronika města Jaroměř, zápis ke konci ledna 1945

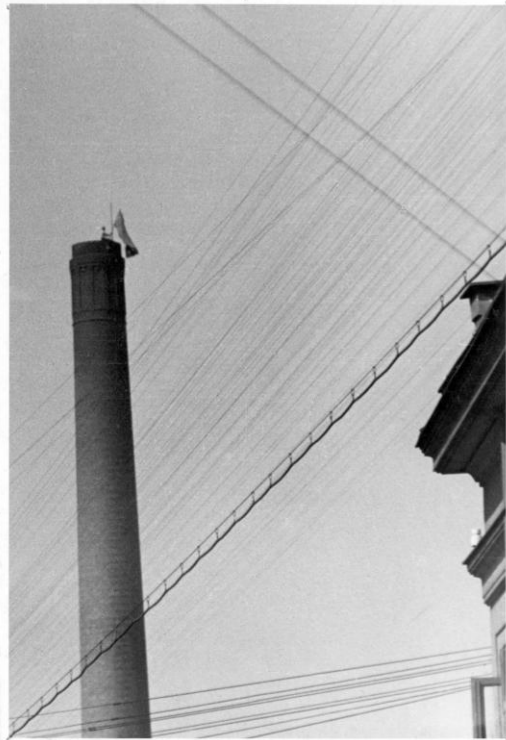
leden 1945

„V posledním týdnu lednovém bylo zabráno reálné gymnasium říšskou brannou mocí a zřízena v něm nemocnice. Všechny místnosti musely býti vyprázdněny, učební pomůcky zůstaly v dosavadní místnosti reálného gymnasia v suterénu, školní nábytek byl uskladněn na půdě reálného gymnasia.“



5. a 6. květen 1945

vlajka na komíně firmy Polický-Rieker a odstraňování německých nápisů



7.–9. květen 1945

zajatí a odzbrojení Němci převáženi do Josefova



10. květen 1945



oslav y 12. a 13. května







Město **JAROMĚŘ**

bylo dekretem presidenta republiky Dr. Eduarda Beneše čis. 121 ze dne 27. října 1945 povýšeno na

sídlo samosprávného okresu.

V neděli 2. prosince 1945 v 9:30 hod. sejdou se zástupci Místních nár. výborů a Okresní národní výbor ve Fügnerově sokolovně.

SPOLEČNÁ OSLAVA

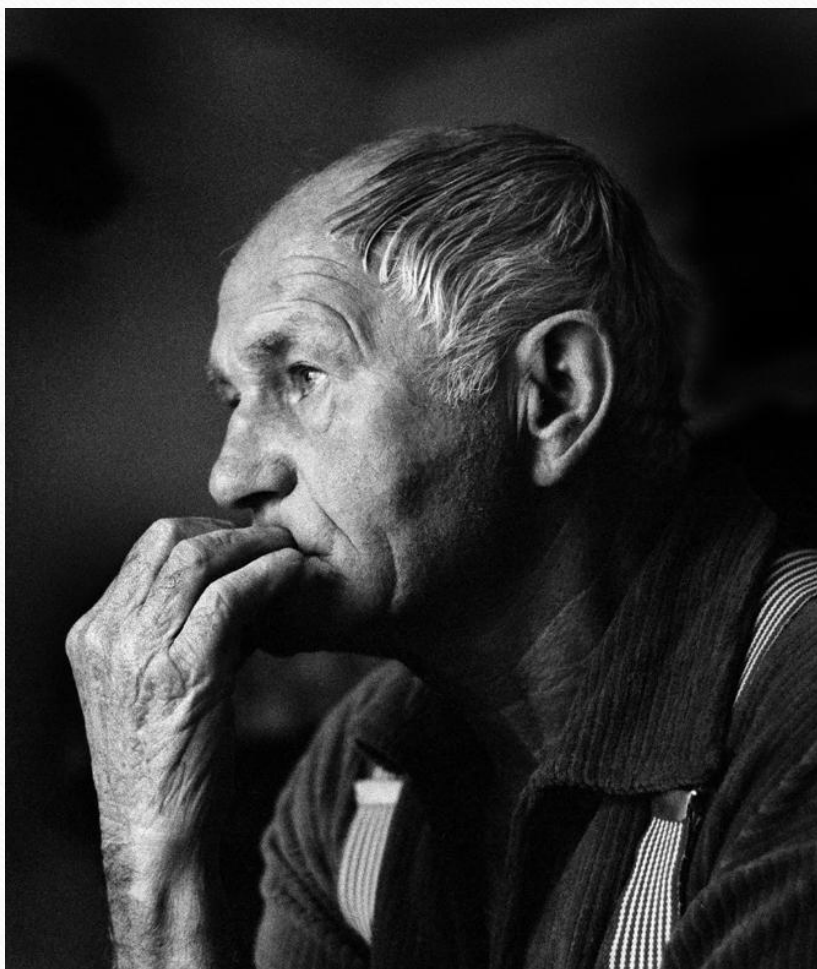
zdůrazní význam této události. Za účasti hostů ze sousedních okresů a pozvaných zástupců úřadů poděkuje MNV v Jaroměři přítomným vládním činitelům a všem, kdož se o zřízení okresu zasloužili. - Pořad slavnosti bude vysílán místním rozhlasem a východočeským vysílačem Hradec Králové (238) od 10 - 11 hod. Účinkují Pěvecká a hudební jednota „Jaromír“ (řídí řed. Jar. Novotný) a recitační sbor st. reál. gymnasia (prof. F. Soukup). Pozvané hosty prosíme o dochvilnost.



MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V JAROMĚŘI.

Tiskl V. Vávra, Jaroměř.





„Ach panenkomarjá,
ten život je stejně k zešílení
krásnej. Ne že by byl, ale já ho
tak vidím.“

Městské muzeum v Jaroměři

Martina Vítková

